

Jongeren & participatie

e-zine

}} Tertium

De positie van jongeren in participatieprocessen

Hoe kan je jongeren een plek geven in je participatieproces? Die vraag hebben wij ons de afgelopen tijd gesteld. Veel gemeenten en andere organisaties willen in hun participatietrajecten graag een plek reserveren voor jongeren. Maar uit ervaring weten we dat jongeren zich niet zomaar laten verleiden om mee te doen. In elk geval is meer nodig dan een zaaltje, een flyer en een kop koffie.

Hoe moet dit dan wel? En welke rol kunnen jongeren spelen in een participatieproces? Anders gezegd: wat verwachten we eigenlijk van die jongeren behalve hun representatie?

Voordat we deze vragen beantwoorden, is het goed om na te gaan waarom het eigenlijk belangrijk is om jongeren een plek te geven. Allereerst leven jongeren 'dichtbij'. Dat wil zeggen dat hun leefwereld zich vooral afspeelt in een beperkte omgeving: school, studie, sport, bijbaan, spelen, uitgaan, vrienden, hangen in de buurt. Bij het vormgeven van die leefomgeving is het alleen al om die reden logisch om jongeren volop te betrekken.

Daarnaast geldt: als jongeren een omgeving als fijn en aantrekkelijk ervaren, dan vinden waarschijnlijk de meeste mensen dat ook. Of, zoals omgevingspsychologen Risotto en Tonucci het omschrijven: een kind is een "sensitive environmental indicator" (een gevoelige omgevingsindicator). Anders gezegd: als makers van (ruimtelijke) plannen zich zouden richten op het vervullen van de behoeften van het kind, dan "zullen de behoeften van iedereen worden gehoord en worden meegenomen in de afweging", aldus de onderzoekers.

In dit e-zine maken we gebruik van beschikbare wetenschappelijke literatuur over jongeren in participatieprocessen en onze eigen ervaring met het betrekken van jongeren. Daarnaast hebben we eind 2022 een enquête gehouden onder 113 gemeenteambtenaren uit heel Nederland over hun ervaringen met jongeren in participatietrajecten.

Veel plezier met lezen!

Menno van der Veen (Tertium)

Amsterdam, januari 2023

Eenzaamheid onder jongeren

Waar: Gemeente Leudal

Doel: "Weten waarom jongeren binnen de gemeente zich eenzaam voelden en hen een stem te geven in het zoeken naar oplossingen."

Aanpak: "Via de jeugd- en jongerenwerker zijn jongeren betrokken bij eenzaamheid en ideeën en oplossingen. Via social media zijn vragen gesteld. En er zijn pizza avonden gehouden waarin gebrainstormd werd."

Resultaat: "Goed! Jongeren konden duidelijk aangeven wat er nodig was en deze producten zijn ingekocht."

Jongeren en hun opinie

Als we het hebben over jongeren en participatie dan wordt daarmee vaak bedoeld: het betrekken van inwoners uit de leeftijdscategorie tussen de 12 en de 25 jaar, zo blijkt uit onze enquête.

Wat weten we eigenlijk over de opvattingen van deze groep, als je die vergelijkt met de rest van de bevolking? Je zou kunnen zeggen dat jongeren vaak creatief en slim zijn, maar ook racistisch en conservatief. Ze kunnen lief zijn en hartelijk, maar ook nors en chagrijnig. Je hebt zachtzinnige en vrolijke jongeren, maar ook hardhandige en sombere leeftijdgenoten. Je zou kunnen zeggen: jongeren lijken gewoon op alle andere deelnemers aan participatietrajecten.

Dit is een belangrijk inzicht. Een veelvoorkomende misvatting is dat jongeren over het algemeen altruïstischer, idealistischer of progressiever zouden zijn dan de gemiddelde Nederlander. Dat klopt niet. Zo laten de schaduwverkiezingen die ProDemos organiseert onder scholieren, stevast zien dat de uitslag maar beperkt afwijkt van de landelijke trend.

Wel zijn jongeren, door hun levensfase, meer dan gemiddeld bezig met het zich voor te bereiden op hun toekomst waarin ze hun ambities willen verwezenlijken. En maken ze over het algemeen intensiever gebruik van hun directe leefomgeving, die hen in staat zou moeten stellen deze ambities waar te maken.

S k a t e b a a n

Waar: Gemeente Borne

Doel: “Een goede nieuwe locatie vinden voor de skatebaan”

Aanpak: “De jongerenwerker en ouders benaderd om jongeren te vragen deel te nemen aan de meedenkgroep. Affiches op de skatebaan en fysiek aanwezig zijn bij de skatebaan om in gesprek te kunnen met de doelgroep. Oproep laten plaatsen in groepsapp vd jongeren (skaters).”

Resultaat: “Goed! Jongeren waren snel gemotiveerd om mee te denken (doel was natuurlijk ook aansprekend; behoud van een plek voor de skatebaan)”

Redenen om jongeren te betrekken

Je kan verschillende redenen bedenken om jongeren te willen betrekken bij beleidskeuzes. We noemen er hieronder vier.

1. Consumentisme

Als bewoners of gebruikers van een bepaalde buurt is het belangrijk om jongeren te betrekken bij het maken van plannen voor die omgeving. Op die manier kan rekening gehouden worden met hun specifieke behoeften, wat uiteindelijk betere plannen oplevert.

2. Juridisch

Nederland is een van de ondertekenaars van het VN-verdrag voor de Rechten van het Kind uit 1989. Daarin staat onder meer dat jongeren invloed moeten kunnen uitoefenen op beslissingen die hun leefomgeving raken. Het is voor gemeenten dus méér dan een vrijblijvende inspanning om jongeren te betrekken.

3. Demografisch

Jongeren zijn een belangrijke stakeholder, ook als je kijkt naar hun aandeel in de bevolking. In Nederland is meer dan een kwart van de bevolking jonger dan 25 jaar.

4. Inhoudelijk

Veel jongeren voelen zich niet thuis in de (stedelijke) openbare ruimte of in hun wijk. Dat is extra belangrijk, omdat hun leefomgeving hen optimaal in staat zou moeten stellen zich optimaal te ontwikkelen.

Redenen om jongeren niet te betrekken

Je hoort ook regelmatig argumenten om jongeren juist niet te betrekken bij beleidskeuzes. In haar artikel **The potential of youth participation in planning** analyseerde planoloog Kathryn I. Frank deze argumenten en wist ze in te delen in vier categorieën.

Het ontwikkelingsargument

Jongeren zijn nog jong en onervaren. Zij hebben nog onvoldoende capaciteit om de gevolgen van complexe keuzes goed te kunnen overzien. Het heeft geen zin om ze te betrekken bij ingewikkelde planningsopgaven waarbij verschillende belangen tegen elkaar moeten worden afgewogen.

Het kwetsbaarheidsargument

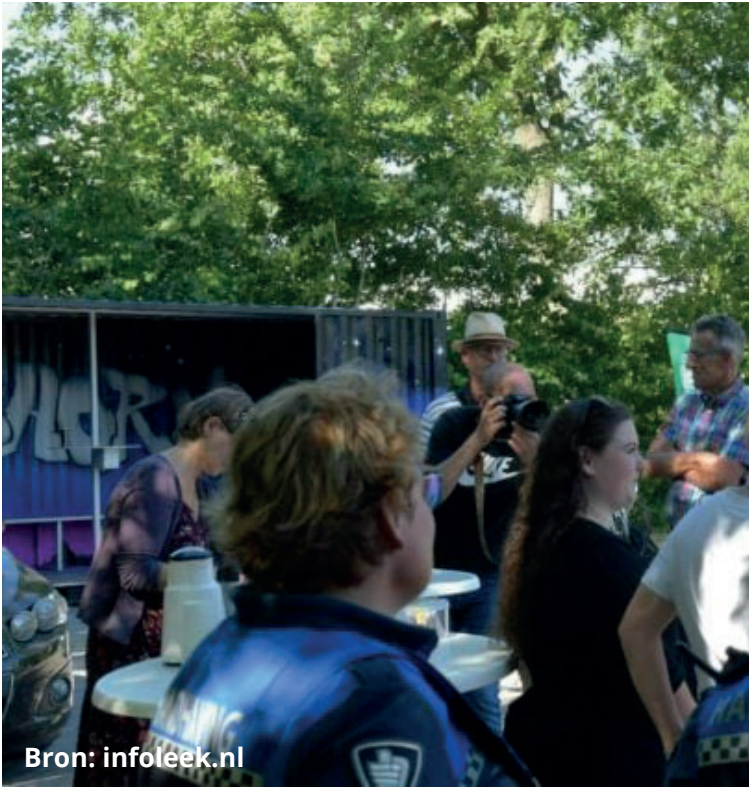
Jongeren zijn mentaal minder sterk dan volwassenen. Zij kunnen makkelijk door volwassenen worden misbruikt of gemanipuleerd om een bepaald doel te realiseren.

Het juridisch argument

Jongeren onder de achttien jaar mogen nog niet stemmen of zelfstandig voor hun belangen opkomen. NB. Dit argument kan overigens ook juist worden gebruikt om jongeren juist wel een prominente plek te geven in participatieprocessen, omdat hun democratische stem niet goed is geborgd.

Het romantisch argument (ofwel 'laat ze nog maar even kind zijn')

Jongeren zijn creatiever en in veel opzichten superieur aan volwassenen, maar de volwassen sfeer en de jongerensfeer gaan niet samen in een participatieproces. Het is niet goed om jongeren al op te zadelen met de harde volwassen realiteit.

Bron: infoleek.nl

Bron: infoleek.nl

Jongeren Ontmoetplek (JOP)

Waar: Zuidhorn, gemeente Westerkwartier

Doel: "Tegemoet te komen aan hun behoefte voor een eigen plek voor ontmoeting. Verminderen van overlast."

Proces: "Samen met jongeren vormgegeven naar aanleiding van hun eigen signalen. De opening gezamenlijk georganiseerd."

Resultaat: "Een mooi, gedragen resultaat"

Voordelen van het betrekken van jongeren

In onze enquête onder gemeenteambtenaren vroegen we wat volgens hen de belangrijkste voordelen waren van het betrekken van jongeren. Daarbij werden verschillende punten benoemd.

Allereerst zijn er voordelen voor de deelnemende jongeren zelf: door mee te doen aan een participatietraject hebben zij een waardevolle ervaring die leidt tot 'empowerment'. Jongeren ondervinden op een directe manier dat het zin heeft om je stem te verheffen en zo invloed te kunnen uitoefenen op plannen. Deze 'democratische ervaring' is ook van belang bij het stimuleren van burgerschap en zou een rol kunnen spelen bij het vergroten van hun bereidheid om te gaan stemmen.

Daarnaast zijn er voordelen voor het project. Gemeenteambtenaren geven aan dat deelname van jongeren plannen heeft verbeterd of aangevuld, en de gemeentelijke dienstverlening heeft verbeterd.

Tenslotte noemen verschillende respondenten een derde voordeel van het betrekken van jongeren: het leidt tot meer begrip van beleidsmakers voor de emoties en ideeën van waaruit jongeren kijken naar een bepaalde opgave.

Risico's van betrekken van jongeren

Wij hebben ons afgevraagd of er ook risico's kleven aan jongerenparticipatie. Uit de literatuur en eigen ervaring kunnen we er een aantal noemen.

Sommige vormen van jongerenparticipatie lijken zich meer te richten op het verbeteren van de gemeentelijke organisatie dan op het verbeteren van de omgeving. Gemeenten willen laten zien dat de mening van jongeren serieus nemen zonder dat dit direct leidt tot veranderingen in de leefomgeving van dezelfde jongeren. De meest gevorderde vorm daarvan is een vorm van 'tokenisme': organisaties die jongerenparticipatie vooral gebruiken om erover te kunnen communiceren.

Daarnaast gebeurt het dat ideeën van jongeren worden opgevoerd als 'wensen van een toekomstige generatie' om bestaande weerstand tegen bepaalde beleidsvoornemens te breken, zonder dat jongeren zelf daadwerkelijk aan het woord komen.

Een veel lastiger probleem is dat jongeren vaak worden uitgenodigd om 'als jongere' deel te nemen aan een participatietraject. In tegenstelling tot andere deelnemers mogen zij alleen iets zeggen 'als jongere' en niet als inwoner. Dat zien we terug in het gegeven dat veel participatietrajecten voor jongeren zich specifiek richten op de inrichting van een speelterrein voor jongeren, een buurthuis voor jongeren of een sportvoorziening voor jongeren, maar niet op onderwerpen die alle buurtbewoners aangaan.

Tenslotte is er een risico dat jongeren worden gepresenteerd als homogene groep. Dat maakt het makkelijk om alleen degenen uit te nodigen die zeggen wat de 'machthebbers' wenselijk of redelijk vinden.

De Participatiekooi

Alsof deze risico's nog niet voldoende zijn, is misschien wel de lastigste uitdaging van het betrekken van jongeren het fenomeen 'de participatiekooi':

- Volwassenen organiseren de vorm van participatie
- Volwassenen bepalen de vragen die worden gesteld
- Volwassenen selecteren geschikte jongeren
- Volwassenen bepalen welke uitkomsten waardevol zijn en welke niet
- Volwassenen vertellen trots over het mooie proces met jongeren

Het is een behoorlijke uitdaging om deze participatiekooi te open te breken. Dat kan eigenlijk alleen door jongeren intensiever te betrekken bij het opzetten en organiseren van een participatietraject.

Aanbevelingen

In het eerder genoemde artikel **The potential of youth participation in planning** geeft Kat Kathryn I. Frank ook enkele tips gebaseerd op andere wetenschappelijke studies over het onderwerp.

Tip 1: Geef jongeren verantwoordelijkheden

Als bewoners of gebruikers van een bepaalde buurt is het belangrijk om jongeren te betrekken bij het maken van plannen voor die omgeving. Op die manier kan rekening gehouden worden met hun specifieke behoeften, wat uiteindelijk betere plannen oplevert.

Bovenstaande tip houdt in dat het in elk geval een goed idee is als jongeren zelf de activiteiten (mede) organiseren, zelf de probleemstelling en antwoorden formuleren, zelf bedenken wie ze daarbij kan helpen en zelf conclusies trekken.

Tip 2: Zet in op de ontwikkeling

Het blijkt dat effectieve participatietrajecten met jongeren rekening houden met de opgave van complexe planningsprocessen en de capaciteiten van jongeren door in te zetten op kennisontwikkeling, vaardigheidsontwikkeling en het ontwikkelen van zelfvertrouwen. Voorbeelden daarvan zijn bijvoorbeeld: het organiseren van buurt-excursies, oefeningen om te laten zien hoe je creatief en toch realistisch kan zijn, of diverse vaardigheidstrainingen.

Tip 3: Moedig jeugdige werkvormen aan

Tegelijkertijd is het belangrijk dat jongeren kunnen werken op een manier die past bij hun leeftijd. Uit onderzoek blijkt dat jongeren positief reageren op technieken die sociaal, dynamisch, interactief, expressief, constructief en uitdagend zijn. Het moet leuk zijn om mee te doen doordat de bijeenkomsten sociaal zijn, je nieuwe vaardigheden leert en nieuwe dingen ontdekt. Daarbij vinden jongeren het leuker om met elkaar te werken dan in een proces waar volwassenen de sfeer domineren.

Tip 4: Betrek volwassenen gedurende het proces

In succesvolle participatietrajecten hebben volwassenen de rol van procesbegeleider of facilitator. Het is belangrijk dat zij de jongeren serieus nemen en ondersteunen. Uit onderzoek blijkt dat jongeren hun bijdrage serieuzer nemen als volwassenen het eerlijk aangeven als er politieke of bestuurlijke uitdagingen zijn bij het realiseren van de plannen.

Tip 5: Verbeter de politiek/bestuurlijke inbedding

Jongeren blijken het meest kritisch terug te kijken op het gebrek terugkoppeling door de overheid. Onderzoekers zijn het erover eens dat een beperkte betrokkenheid van beslissers een barrière vormt voor succesvolle participatietrajecten met jongeren. Het is beter als vroeg in het proces wordt vastgelegd wat er met de uitkomsten van een participatietraject zal gebeuren. Het komt helaas vaak voor dat het enthousiasme waarmee participatietrajecten worden georganiseerd verdwijnt op het moment dat de voorstellen van jongeren moeten worden geïmplementeerd.

—
**10 ontwerpvragen
voor het betrekken
van jongeren**
—

Op basis van de gegevens uit de literatuur, de enquêteresultaten en onze eigen ervaringen met het betrekken van jongeren, hebben we een lijst van 10 vragen gemaakt. Deze vragen helpen bij het ontwerpen van een goed participatietraject met jongeren. De 10 vragen zijn losjes gebaseerd op de **participatiescan** van Tertium.

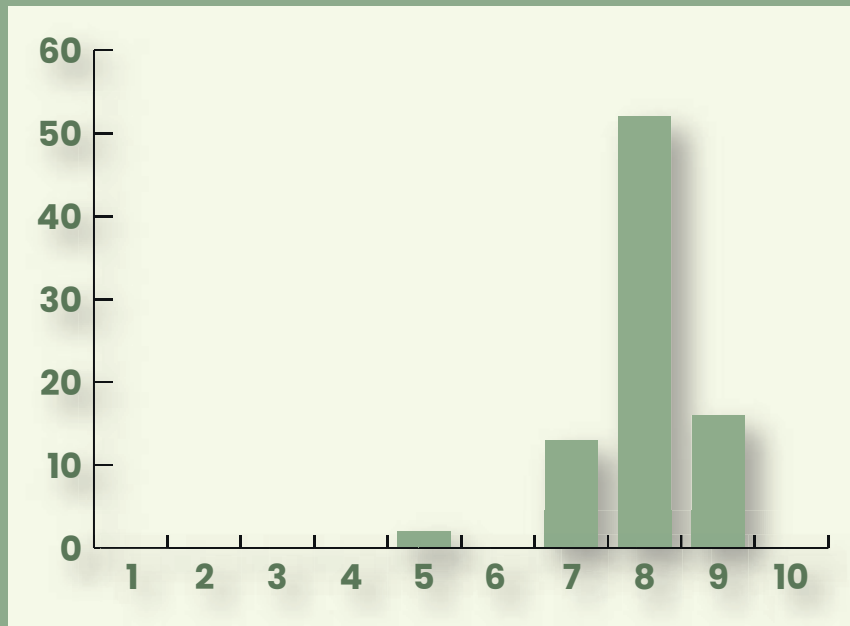
Vraag	Toelichting
1. Welke verwachtingen hebben jongeren van het project?	Wat denken jongeren dat dit project hen kan brengen? Hoe kijken ze naar de overheid? Hebben ze daar positieve of negatieve ervaringen mee?
2. Hoe willen jongeren worden aangesproken?	Zijn er clubs of groepen in de buurt waar ze deel vanuit maken? Zijn er relevante online-groepen?
3. Welke beloning krijgen jongeren voor hun inspanningen?	Is er ruimte voor financiële vergoeding? Cadeaubonnen? Certificaat voor cv?
4. Hoe kan de planning rekening houden met jongeren?	Kan het einde middag, kunnen er afspraken met scholen worden gemaakt om vrij te krijgen?
5. Kan het proces worden aangepast als jongeren het anders willen?	Leuke ideeën werken niet altijd, sommige onderwerpen komen gaandeweg op.
6. Welke middelen zijn er om jongeren te laten participeren?	Is er een online omgeving? Kunnen jongeren begeleid worden bij hun ideevorming? Is er eten, reiskostenvergoeding, een ruimte waar ze kunnen samenkomen?
7. Is er een jongerencultuur waarbij je kunt aansluiten?	Is er iemand die kan vertellen wat goed valt en wat juist niet onder (groepen) jongeren?
8. Waar kunnen jongeren invloed op uitoefenen	Wat kunnen ze zelf over het proces besluiten? Welke ruimte is er om uitkomsten van participatie over te nemen? En wanneer?
9. Hoe creëer je solidariteit binnen het project?	Bijv. door debat tussen jongeren en ouderen.
10. Zijn er mogelijkheden om participatie periodiek te herhalen?	Jongeren kunnen van mening veranderen, over vijf jaar zijn er nieuwe jongeren.

Enquête

In aanloop naar een webinar over jongerenparticipatie hebben we eind 2022 een enquête gehouden onder 113 ambtenaren uit verschillende gemeenten over hun ervaringen met jongeren in participatietrajecten.

Belang jongerenparticipatie

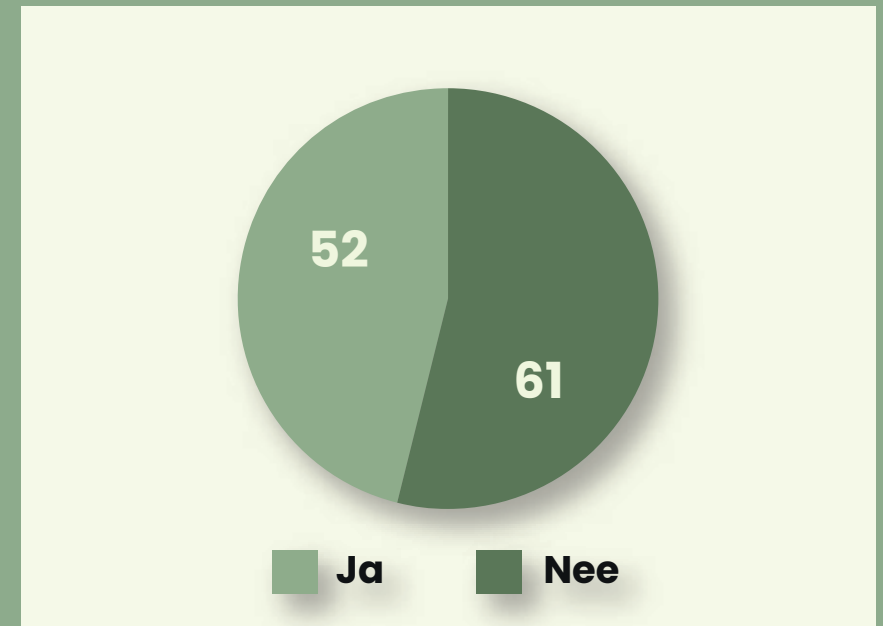
Gevraagd werd om door middel van een rapportcijfer tussen de 1 en 10 aan te geven hoe belangrijk deze gemeenteambtenaren het vinden om jongeren te betrekken bij participatietrajecten. Gemiddeld gaven respondenten daarvoor een 8.

Figuur 1: Hoe belangrijk vindt u het om jongeren te betrekken?

Ervaring met jongerenparticipatie

Van de respondenten heeft 46% wel eens participatietrajecten georganiseerd waarin ze extra aandacht hadden gegeven aan de jongere doelgroepen.

Figuur 2: Heeft u in een participatieproces wel eens extra aandacht besteed aan jongeren?

Redenen om jongeren te betrekken

Wij vroegen respondenten om aan te geven waarom zij vinden dat jongeren moeten worden betrokken. Dit was een open vraag die zij in hun eigen woorden konden beantwoorden. Wij hebben deze antwoorden gerubriceerd. Veruit de belangrijkste reden die wordt gegeven is dat jongeren de toekomstige generatie vormt, die moet leven in de plannen die nu worden gemaakt. Daarbij komt dat zij een specifieke doelgroep vormen waarbij een extra inspanning moet worden geleverd om ze te bereiken.

Reden	Aantal keer genoemd
Toekomst	37
Specifieke doelgroep die aandacht verdient	18
Creativiteit / andere visie	12
Democratie ervaring / vertrouwen in overheid	11
Aansluiting op hun wensen / behoeften	9
Rechten kind om inspraak te hebben op beslissingen die het aangaan	8
Versterking beleid	5

Figuur 3: Heeft u in een participatieproces wel eens extra aandacht besteed aan jongeren?

Focus	Voorbeeld
Democratische bewustwording	Kinderrechtenfestival
Democratische ervaring	Stemmen over jongerenbudget, initiatieven lanceren (skatepark)
Co-creatie van jongerenvoorzieningen	Speeltuin, skatebaan, jeugdhonk, cultuurcentrum
Betrekken bij beleid	Lessen over energietransitie in gemeente, debat over OV vs auto op school
Gemeentelijke organisatie verbeteren	Jongerenraad, kinderburgemeester

Figuur 4: Verschillen in focus

Verschillen in focus

Wij vroegen de 52 respondenten die ervaring hadden met jongerenparticipatie te omschrijven om wat voor project dat ging. Daarbij bleek dat gemeenten hele verschillende projecten organiseren waarbij jongeren worden betrokken. Het kan gaan om algemene democratische bewustwording (een kinderrechtenfestival) of het bieden van een democratische ervaring. Daarnaast draaien veel projecten om het ontwerpen en inrichten van specifieke voorzieningen voor jongeren.

Structurele jongerenparticipatie

Verschillende gemeenten geven aan dat zij ook werken met structurele vormen van jongerenparticipatie, zoals een jongerenraad, een studentambtenaar of een kindburgemeester.

Middelen om jongeren te bereiken

Gevraagd naar de manier waarop jongeren worden betrokken, zagen we drie hoofdcategorieën: (1) jongeren worden uitgenodigd om naar een bijeenkomst te komen, (2) jongeren worden actief benaderd, of (3) jongeren worden bereikt via online participatie.

Structurele vormen van jongerenparticipatie

Jongerenraad	Speaking Minds (10 weken)
Kinderraad	Jongeren adviesraad
Jongerenplatform	Studentenambtenaar
Jeugdgemeenteraad 3 vmbo 1x per jaar	Kinderraad
Groep jonge ambtenaren (JAGG)	Kinderburgermeester

Figuur 5: Structurele vormen van jongeren participatie.

Verschillende middelen

Bijeenkomsten	Jongerenconferentie, lessen op school, co-creatieateliers
Actief benaderen	Evenement organiseren (speldag, workshop), aansluiten bij evenement, naar plekken toegaan, via netwerk persoonlijk gesprekken organiseren
Online	Tiktok-filmpjes, specifieke online tools (swipocratie, serious games)

Figuur 6: Verschillende middelen om jongeren te bereiken.

Ervaringen

Wij vroegen respondenten aan te geven hoe ze terugkijken op de projecten waarin ze jongeren hebben betrokken. Hierop kwamen merendeels positieve reacties: de plannen zijn verbeterd, de gemeente heeft meer inzicht gekregen en nieuwe contacten opgedaan en jongeren hadden een interessante ervaring.

Tegelijkertijd gaf ook een flink aantal respondenten aan dat de opkomst tegenviel. Dit was het meest gehoorde negatieve geluid. “Ze vonden een langdurig proces in stoffige zaaltjes niet oké, dus haakten na de eerste bijeenkomst af”, schrijft een respondent. “Het was lastig om goede vragen te stellen en daarmee waardevolle antwoorden te krijgen”, schrijft een ander.

Colofon

Dit is een uitgave van Tertium

Redactie

Menno van der Veen

Michiel Hulshof

Carla ten Kate

www.tertium.nl

}} Tertium